

НОВІ ФОРМАТИ МИСТЕЦТВА: ДОСВІД АУКЦІОНІВ

Калашнікова Ольга Леонідівна,
Докт. філол. наук, професорка
Університет митної справи та фінансів. Дніпро

Мистецтво дедалі більше стає суттєвим сегментом ринку найприбутковіших товарів. Навіть під час пандемії, коли закриття кордонів практично унеможливило нормальне функціонування міжнародної торгівлі, на мистецькому чорному ринку прибуток склав \$ 10 мільярдів доларів (€ 9 мільярдів) лише за два роки. Беручи до уваги вартість світових колекцій культурних цінностей – \$50 мільярдів (€ 45 мільярдів), легко зрозуміти, що 5% відсотків від цієї вартості, що припадають саме на нелегальну торгівлю виробами мистецтва, це величезні суми, які краще було б спрямувати на підтримку мистецької галузі та на збереження культурної спадщини людства і кожної окремої держави, важливою складовою економічної незалежності яких є саме культурні цінності.

Мистецькі аукціони, що здійснюють процес взаємообміну між різними культурами та народами, керуючись міжнародними правилами легальної торгівлі виробами мистецтва, сприяють не тільки зближенню культур світу, а й визначенню місця арт-ринку у розвитку сучасних культурних практик. Вони стають і платформою, що протистоїть нелегальному мистецькому бізнесу.

Абсолютний рекорд з продажу арт-об'єктів встановлено цієї осені на найвідоміших світових арт-аукціонах Christie's, Sotheby's та Phillips – \$2,65 млрд. Такі гроші аукціони заробили лише протягом двох тижнів! Але для того, щоб це відбулося, працювала потужна і добре організована індустрія, що об'єднує агентів, які займаються пошуком потенційних покупців та продавців мистецьких творів; експертів, які встановлюють автентичність арт-об'єктів, автора, назву, аналізують стан збереження та визначають прогностичну вартість; PR – менеджерів, які займаються рекламною компанією з підготовки майбутніх торгів та оприлюдненням інформації щодо продажів, які відбулися; арт-критиків, які виступають на різних платформах з аналізом тих творів мистецтва, що стали предметом продажу; аналітиків арт-ринку, які готують прогнози, враховуючи сучасні ринкові тенденції; фахівці арт-сегменту у провідних банках світу; величезної армії спеціалістів з оформлення та організації процедури проведення аукціону.

Аналітики вважають, що головними причинами рекорду осені 2021 р. стали, з одного боку, підйом арт-ринку в цілому, а з іншого – зростання світового добробуту та побоювання з приводу інфляції, що вимагає пошуку сфер надійних інвестицій грошей, серед яких однією з найголовніших є саме арт-ринок. При цьому арт-аукціони все більше привертають увагу власників криптовалюти. Так, директор торрент-клієнта BitTorrent та засновник криптовалюти TRON Джастін Сан купив знамениту скульптуру швейцарського художника Альберто Джакометті «Ніс» за \$78,4 млн.

Постійно зростаюча ціна на об'єкти мистецтва – типова для мистецьких аукціонів практика, коли один і той самий артефакт від одного його аукціонного продажу до наступного збільшується в ціні у геометричній прогресії (чого вартий лише приклад найдорожчої на сьогодні картини – «Спаситель світу» Леонардо да Вінчі, ціна якої з \$ 60 у 1958 р. перетворилася на \$ 450 312 500 у 2017 р.), ілюструє, що придбання культурних цінностей – це найкращий та найнадійніший спосіб інвестування грошей і пояснює зацікавленість колекціонерів всього світу у придбанні бажаних картин, скульптур та інших мистецьких виробів.

Останніми роками відомі аукціонні дома фіксують зміни у репертуарі тих об'єктів культури, що привертають увагу покупців і послідовно завойовують позиції у топ-продажах, відтісняючи традиційні класичні твори живопису, графіки, скульптури.

Творцями нових живописних картин стає вже не людина, а штучний інтелект, який формує з відомих за класичними творами мотивів, композиційних рішень, поєднань кольорів та відтінків цілком прийнятні картини, що привертають увагу покупців саме своєю інноваційністю. Так, 25 жовтня 2018 р. з аукціону Christie's у Нью-Йорку було продано за \$ 10 000 картину, створену штучним інтелектом і підписану математичною формулою як авторським підписом.

Сьогодні мистецьким форматом на аукціонах стає навіть порожнеча. «Скульптура, яку можна побачити лише серцем», – так оцінив своє творіння італійський художник Сальваторе Гарау, який у травні 2021 р. продав на аукціоні «Art-Rite» в Мілані свою нематеріальну скульптуру "Io sono" («Я є») за € 15 000 (\$18 300). Сам автор наполягає на тому, що покупець скульптури отримав не повітря, а художнє творіння, тому що порожнеча, насправді, є «простором, що сповнений енергії, яка конденсується і перетворюється на частинки, коротко кажучи, на нас». А щоб ця іматеріальна невидима скульптура могла вміститися у приміщенні, треба вивільнити для неї як найменше 1,5×1,5 м. Скульптура повністю невидима, тому «не може бути відтворена в мережі або скопійована».

Знаковою подією, яка маркує революційні зміни у форматах мистецтва, що виставляється на аукціонах, стала продаж 11 березня 2021 р. з аукціону Christie's цифрового зображення під назвою «Everydays: the first 5000 day» («Щоденно: перші 5000 днів») у форматі JPEG з роздільною здатністю 21 069×21 069 пікселів. Цей колаж з 5000 цифрових зображень, що автор виставляв в інтернеті щодня протягом 13,5 років, було виставлено за ціною у \$100, а продано за \$ 69.000.000. Оскільки робота не має фізичного втілення та представлена виключно у формі цифрового файлу, який легко копіюється та тиражується, з аукціону продавався не сам файл з картиною, а пов'язаний з ним унікальний токен (NFT). Цей випадок відкрив еру NET-токенів – невзаємозамінних (non-fungible token) унікальних записів у блокчейні, що засвідчують право власності на цифровий об'єкт.

Предмети цифрового мистецтва сьогодні дедалі більш популярні. У вигляді NET-токену того ж березня 2021 р. засновник і глава Twitter Джек Дорсі продав перший в історії твіт за 2,9 мільйона доларів. У першому твіті в 2006 році Дорсі написав: "Просто налаштувую свій Twttr". 2021 рік завершився ще однією аукціонною подією, коли 22 грудня з аукціону Aguttes за € 107 000 як NFT-токен

було продано перше в історії людства SMS –повідомлення. Воно містило лише 15 символів і 2 слова – Merry Christmas («З Різдва»). Це повідомлення, було надіслано 22-річним програмістом Нілом Папуортом одному з керівників телекомунікаційного оператора Vodafone Річарду Джарвісу.

Так NET-токени стають ще одним способом для людини задовольнити свою мотивацію до колекціонування та володіння чимось унікальним.

Інфраструктура арт-індустрії, пов'язаної з NET-токенами, така ж розгалужена, як і традиційна система арт-ринку. Тут з'являються майданчики та маркетплейси, на яких відбувається купівля-обмін-продаж; сюди приходять традиційні аукціонні будинки типу Christie's та відкривають для традиційних колекціонерів доступ до володіння NET-токенами як сертифікатами на власність на твори і традиційного, і цифрового мистецтва. До цієї інфраструктури входять консультанти, посередники, експерти, аукціонні будинки, галеристи, навіть фахівці, які допомагають "повісити" цифрові картини в будинку або на якомусь просторі шляхом виведення на плазмовий телевізор або іншу цифрову панель.

Чи стане цифровий формат провідним у сучасному мистецтві? Чи може цифрове зображення реально існуючої картини замінити оригінал і чи варто це робити? Що краще: фізичний чи цифровий вид буття картини? Відповідь на ці питання може дати лише практика. Отже, чекатимемо.